

N:o 283.

af Herr S. Ribbing: Om ändring i Regeringsformens 28 § i momient.

Sistlidne riksdags Konstitutions-Utskott yttrar i sitt Memorial N:o 10 med förslag till den ändring i 28 § Regeringsformen, att till flera befattningar må kunna utnämnas bekännare af annan troslära än den rena evangeliska, efter en historisk öfversigt af hvad i denna fråga förut blifvit föreslaget eller beslutadt, följande:

”Det för hvarje samhälle mest önskvärda i afseende på dess medlemmars religiösa öfvertygelse och bekännelse vore utan tviivel, att denna öfvertygelse och bekännelse hos dem alla vore en och samma, hvarigenom enhet och öfverensstämmelse vore inom samhället rådande i hvad som utgör innersta grunden för tänke- och handlingssättet, samt följaktligen ett starkare och mera djupgående enhetsband emellan samhällets medlemmar kunde påräknas, än under något annat förhållande. Ur denna synpunkt är det väl ock, som samhällena sökt, genom skarpt begränsande lagar beträffande trosbekännelsen, sanktionera en sådan enhet och utestänga möjligheten af dess motsats, samt sålunda sträfvat att qvarhålla enheten åtminstone såsom formel, äfven om den i sak ej längre funnits till. Men om ock ett sådant sträfvande må utan men för samhället kunna fort fara, så länge antalet af olika tänkande utgör blott en obetydlighet i förhållande till samhället i dess helhet, måste likväl dess oinskränkta vidhållande medföra ett motsatt resultat mot det åsyftade, derest förhållandet mellan den sanktionerade troslärans bekännare och de öfriga samhällsmedlemmarne blifver ett annat än det nyssnämnda. Finnas inom en Stat personer, genom sitt antal eller sin samhällsställning af någon betydenhet, hvilka dock, i följd af bestämda lagar helt och hållet eller till största delen hållas utestängde från den allmänna medborgerliga verksamhet, hvari de öfriga samhällsmedlemmarne deltaga, så måste härigenom inom Staten uppstå ett främmande element, en klass af samhällsmedlemmar, hvars intressen ej så fullt sammansmälta med det helas och hvars sträfvanden derföre alltid måste blifva i viss mån rigtade åt en förändring af det bestående, hvaraf dessa samhällsmedlemmar känna sig mer eller mindre tryckta. Statens eget välförstådda intresse fordrar således, att så fram t icke i den afvikande trosläran dogmer och

bud ingå, som för dess bekännare omöjliggöra en verklig anslutning till Staten i medborgerligt hänseende, de inskränkningar i allmän medborgerlig verksamhet, som med afseende på viss trosbekännelse blifvit stadgade, må undanrödjas, för så vidt sådant kan ega rum utan åsidosättande af samhällets högsta intressen, på det åtminstone i politiskt hänseende enhet och samverkan mellan alla samhällsmedlemmarne må vinnas. Billigheten synes ock fordra att de, som äro lagligen tillförbandne att medverka för en del af det medborgerliga lifvets uppgifter och vara behjplige att bära dess materiela bördor, äfven må ega laglig möjlighet att deltaga i vården om samhällets allmänna angelägenheter och dess mera ideela intressen, samt i allmänhet åt detsamma få ega sin verksamhet på det sätt sådant i följd af fallenhet, håg och förvärfvad skicklighet, bäst kan ske".

Häraf följer likväl icke, att alla lagliga begränsningar med afseende å och till följd af religiös bekännelse skulle anses böra upphöra, utan bör enligt Utskottets tanke och såsom i det föregående är antydt, det ifrågasatta tillträdet till allmänna befattningar för andra än bekännare af den rena evangeliska läran blifva beroende dels deraf, huruvida den troslära, för hvars bekännare sådant tillträde yrkas, innefattar lärosatser, som för dess bekännare göra en verklig anslutning till Staten i medborgerligt hänseende omöjlig; dels ock af de allmänna befattningarnes egna beskaffenhet och huruvida skiljaktigheten i trosbekännelse kan å deras behöriga utöfning anses ega inflytande".

I öfverensstämmelse med dessa uttalade åsigtter och med hänvisning till deri anförda skäl anmärker Utskottet, att det icke funnit anledning tillstyrka medgifvandet af de rättigheter, som i ingifven motion för mosaiska trosbekännare blifvit ifrågasatta, jemväl åt andra icke kristna trosförvandter, t. ex. mormonerna. Deremot erinrar Utskottet om, huruledes här i Riket bosatta mosaiska trosbekännare under en längre tid i allmänhet gjort sig kända för redbarhet och laglydnad samt inom den omfattning, som varit dem medgifven, utöfvat en för det allmänna i flera afseenden gagnande verksamhet. Slutligen yttrar Utskottet, att om nyssberörda omständigheter utgöra tillräckliga skäl att för här infödda och bosatta mosaiska trosbekännare öppna tillträde till de allmänna befattningar, för hvilkas behöriga utöfvande deras religion ej kan anses utgöra hinder, billigheten synes fordra, att samma rätt äfven tillägges här infödda och bosatta bekännare af annan kristen religionslära än den rena evangeliska.

Den tvifvelsutan rigtiga princip för bestämmandet af vidden af den rätt till tillträde till offentliga befattningar, som i följd af Utskottets anförda, enligt mitt omdöme fullt giltiga skäl åt i Sverige infödda och bosatta bekännare af den mosaiska eller af icke-evangelisk, kristen troslära bör tillerkännas och af Utskottet blifvit tillstyrkt, har af detsamma i de sista ur dess memorial ofvan citerade orden, ganska tydligt blifvit påpekad. Denna princip kan rättvisligen och billigtvis

ej vara någon annan än den, att ifrågavarande rätt bör beviljas och stadgas i alla de fall, der trosbekännelsen ej måste anses omöjliggöra eller i ett eller annat afseende menligt inverka på befattningens behöriga utöfvande. Vid tillämpning af denna grundsats synes emellertid en vigtig distinktion nödvändig med afseende på den olika beskaffenheten äfven af de allmänna befattningar, hvilkas utöfvande står i närmare förhållande till de religiösa eller kyrkliga angelägenheterna. Den inskränkande bestämning, som i grundsatsen finnes utsagd, bör tvifvelsutan ega sin fulla användning i fråga om alla sådana befattningar, hvilkas utöfning på ett eller annat sätt innebär en vindikation af det kristna, evangeliskt-lutherska läroinnehållet i dess giltighet, betydelse eller inflytande. Så är t. ex. fallet vid evangeliskt-luthersk presterlig verksamhet eller verksamhet såsom lärare i theologisk vetenskap inom den evangeliskt-lutherska kyrkan, der frånvaron hos läraren af nyssnämnda läroinnehålls erkännande naturligen skulle förlamande inverka på hans verksamhet såsom sådan. Detsamma gäller vidare i fråga om den djupare betraktelsen och framställningen inom historien och filosofien, der en annan uppfattning och uppskattning, än den vi anse såsom den enda rätta, af de vigtigaste och mest ingripande händelser skulle borttaga eller förrycka synpunkterna vid uppfattningen och bedömandet af den menliga utvecklingen samt dess särskilda momenters inbördes sammanhang och ställning till hvarandra. Helt annat är deremot, förhållandet vid sådana befattningar, hvilkas utöfvande, äfven der detta är rigtadt på det religiösa eller kyrkliga eller har detsamma till föremål, dock endast består i öfvervakande af, att hvad som beträffande detta religiösa och kyrkliga är lagligen stadgat, vederbörligen varder iakttaget, i upprätthållande dervid af laglig ordning eller i redogörelse för och afgörande af tillämpningssättet i det enskilda fallet af allmänna, det kyrkliga beträffande lagar och författningar. Så är t. ex. inom det praktiska gebietet händelsen vid de skyldigheter i afseende på kyrka och skola, som åligga Konungens Befallningshafvande (enligt § 8 i gällande instruktion); så vid tjänstemannaverksamhet inom Ecklesiastik-departementet af Konungens Kansli; så, inom det mera theoretiska gebietet, vid lärarebefattning i kyrkorätt. Den behöriga utöfningen af alla dessa och dylika, till sitt föremål eller sin uppgift i afseende på detsamma öfvervägande formela befattningar kan ej med fog sägas bero af annat, än tillräcklig sakkunskap, erforderlig energi samt rättskaffenshet och samvetsgrannhet i pligters iakttagande hos embetsmannen. Men att i den mosaiska eller i andra kristna trosbekännelser än den evangeliskt-lutherska skulle ligga något hinder för eller någon mindre anledning till förvärfvande och besittning af dessa egenskaper, än hvad fallet är i sistnämnda lära, lär ej med fog kunna påstås, liksom sådant ej heller blifvit yrkadt ens af dem, som, af andra skäl, motsatt sig ifrågavarande utvidgning af främmande trosbekännares statsborgerliga rättigheter. Med detsamma åter, som det sednast sagda måste erkännas,

följer ock, att en inskränkning i nyssnämnda rättigheter i de afseenden, på hvilka det anförda eger tillämpning, strider mot den anförda principen och beror af tillfällighet, samt dermed måste anses innebära en orättvisa.

Till den ofvan uppgifna, egentliga principen för det i lag gifna bestämmandet af mosaiska och andra kristna, än den rena evangeliska lärans, trosbekännarens rätt att kunna erhålla allmänna befattningar, kommer emellertid äfven en annan, sekundär grundsats, åt hvilken, med afseende på det helas väl, en temporär befogenhet synes böra erkännas. Denna, äfvenledes af sistlidna riksdags Konstitutions-Utskott, i dess meranämnda Memorial iakttagna, grundsats består i ett billigt afseende på rådande tänkesätt och farhågor beträffande främmande trosbekännarens utöfning af vissa offentliga befattningar samt på det, deraf beroende, nödiga förtroendet för desamma innehafvare, som hos det stora flertalet af statsborgare och bekännare af den evangeliskt-lutherska läran hysas. Dock synes äfven härvid viktigt att iakttaga en distinktion, så snart frågan är om att i lag bestämna och begränsa omfånget af icke evangeliska medborgares kompetens till allmänna befattningar. För såvida nämnda sekundära grundsats vid stiftande af lag bör ega användning och i densamma finna ett uttryck, synes sådant egentligen vara af behovet påkalladt i fråga om sådana befattningar, hvilka tillsättas efter ansökan och på grund af jemförelse mellan de sökandes objektivt ådagalagda meriter för platsen, såsom t. ex. domare- och lärare-befattningar. Hvad åter angår sådana allmänna befattningar, som antingen utan ansökan tillsättas, eller ock innebära tillfälliga eller temporära förordnanden, torde man tryggt kunna påstå, att så länge deras besättande med bekännare af annan troslära, än den rena evangeliska, verkligen skulle innebära en strid mot den sednast anförda grundsatsen, detsamma ock i verkligheten icke kommer att ske; der det åter, med en konstitutionelt ansvarig Regering eller af laga ansvar och offentlig kritik underkastade myndigheter, utan hinder af rådande öfvertygelser kan ske, äfven befintligheten af en inskränkande lag ej skulle verka hindrande, emedan den i och med detsamma vore ohållbar.

Vid den diskussion, som på Riksdagen förefallit, angående Konstitutions-Utskottets, enligt här ofvan anförda grunder affattade, sedan nästlidna riksdag hvilande förslag till ändring i § 28 Regeringsformen, hafva de skäl, som mot samma förslags slutliga antagande blifvit framställda, hufvudsakligen och till aldram största delen beträffat förslagets form och inneburit klander af vissa ofullständigheter eller tvetydigheter, som man ansett i samma förslag finnas. I långt mindre mån har deremot förslaget och de grunder, på hvilka det hvilar, hvad angår bådadas innehåll mötts af motstånd. Detta förhållande har för mig varit en anledning, att hufvudsakligen ånyo upptaga det sedan sista riksdagen hvilande förslaget och om dess godkännande i grundlagsenlig ordning härmedelst väcka värdsam motion, då jag fortfarande hyser den, på ofvan anförda grunder stödda,

åsiqt, att en sådan ändring, som den ifrågavarande, af § 28 Regeringsformen, så med hänseende till Statens eget välförstådda intresse, som af rättvisa och billighet mot medlemmar i densamma, är högst nödig och nyttig. Dervid bör emellertid de formela anmärkningar, som vid sista eller innevarande riksdag blifvit framställda, såvidt de ega skäl för sig och ej medföra ändring i sak, ingalunda lemnas utan afseende. Hvad åter beträffar omfånget af den rättsutvidgning, som i förevarande fall lämpligen bör föreslås, har hänsynen såväl till rådande och yttrade åsigter och öfvertygelser, som till en önskvärd framgång för saken sjelf synts mig bjuda, att stadna vid det förut derutinnan föreslagna.

Det är med förenadt afseende på dessa båda omständigheter, som jag härmedelst värdsammast vågar föreslå en sådan ändring i § 28 af Regeringsformen, att dess 1:sta moment erhåller följande, eller en dermed hufvudsakligen öfverensstämmande, lydelse:

1:o. Konungen eger — — — börd. Till presterlig befattning, till domare-embete, samt till lärare-beställning vid folkskolorna, folkskolelärare-seminarierna, elementar-läroverken äfvensom i theologisk vetenskap, filosofi eller historia vid universiteterna må ingen nämnas, som ej är af den rena evangeliska läran. Till öfriga embeten och tjenster, med det undantag i afseende å Statsrådets ledamöter, som i 4 § af denna grundlag är stadgadt, må bekännare af annan kristen troslära, äfvensom af den mosaiska, kunna utnännas. Hvarje Departementschef — — — höra.

Och anhåller jag värdsamt om remiss af denna min motion till Konstitutions-Utskottet.

Stockholm den 2 Mars 1867.

Sigurd Ribbing.